

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ**

з дисципліни

“ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ”

Частина перша – “Історія стародавнього світу”

Частина друга – “Історія середніх віків”

(для бакалаврів)

МАУП

Київ 2008

Підготовлено старшим викладачем кафедри українознавства
О. М. Вітоліним

Затверджено на засіданні кафедри українознавства
(протокол № 19 від 27.07.07)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

МАУП

Вітолін О. М. Методичні рекомендації щодо забезпечення самостійної роботи студентів з дисципліни “Всесвітня історія”. Частина перша – “Історія стародавнього світу”, Частина друга – “Історія середніх віків” (для бакалаврів). – К.: МАУП, 2008. – 56 с.

Методична розробка містить пояснювальну записку, зміст дисципліни “Всесвітня історія”, зміст самостійної роботи, а також список літератури.

© Міжрегіональна Академія
управління персоналом (МАУП), 2008

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Курс “Всесвітня історія” займає важливе місце у процесі підготовки майбутніх фахівців у галузі політології і міжнародних відносин. “Всесвітня історія” ознайомить студентів з основними рушійними силами історичного процесу, мотивами людської поведінки у вирішальні моменти історії. Знання фактологічного аспекту з всесвітньої історії допоможе студентам зрозуміти особливості розвитку античних і середньовічних цивілізацій і культур, які заклали підґрунтя історичних суперечностей між людськими спільнотами (як на племінному, так і на цивілізаційному рівнях). Без цього неможливий сталий поступ людства в умовах поглиблення глобалізаційних процесів і зростаючої модернізації, наростання суперечностей між процесами вестернізації і традиціоналістськими спільнотами, прибічниками прогресу і фундаменталістами, а також осмислення місця людини в суспільстві і космосі.

Першою частиною курсу всесвітньої історії є історія стародавнього світу, яка досліджує виникнення людства, розвиток і занепад первіснообщинного ладу і появу рабовласницьких держав. У першій частині розглядається взаємозв'язок особливостей економіки і державного устрою (деспотія, демократія, олігархія). В другій частині курсу розглядається зародження і розвиток феодальних відносин в Європі і зародження буржуазних відносин.

Курс “Всесвітньої історії” також дає можливість студентам поглибити свої знання з політології, етнології, етнографії, антропології, філософії, соціології, культурології, мистецтвознавства, літературознавства, релігієзнавства, етики, правознавства, дипломатії, геополітики, військової справи і економічної теорії.

У процесі вивчення курсу всесвітньої історії значна увага приділяється самостійній роботі студентів. Тому серед форм навчання практикується підготовка рефератів, проведення колоквиумів як форм перевірки, підсумку та узагальнення самостійної роботи. Це сприяє поглибленому вивченню навчального матеріалу.

Для використання у навчальному процесі рекомендуються підручники, наукові монографії, перелік яких наведено у списку літератури.

ЗМІСТ
дисципліни
“ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ”

Частина перша – “Історія стародавнього світу”

Частина друга – “Історія середніх віків”

№ пор.	Назва змістового модуля і теми	Всього	Лекції	Семинар	Практ.	СРС
1	2	3	4	5	6	7
	Змістовий модуль I. Історія первісного суспільства і Стародавнього Сходу					
1	Виникнення людини. Первісне суспільство	2	2	–	–	–
2	Стародавній Єгипет	2	2	–	–	–
3	Держави Месопотамії	4	–	–	–	4
4	Мала Азія. Стародавня Фінікія і Палестина	4	–	–	–	4
5	Стародавній Іран	2	–	–	–	2
	Змістовий модуль II. Історія Стародавньої Греції					
6	Антична (елладська) епоха	2	–	–	–	2
7	Аттика і Спарта	4	2	2	–	–
8	Греко-перські війни	4	–	–	–	4
9	Александр Македонський. Еллінізм	2	2	–	–	–
10	Культура і побут Стародавньої Греції	4	–	–	–	4
	Змістовий модуль III. Історія Стародавнього Риму					
11	Становлення Римської держави	2	–	–	–	2
12	Пунічні війни	4	–	–	–	4
13	Римська держава у II–I ст. до н. е.	4	–	–	–	4
14	Криза і падіння Римської республіки	2	2	–	–	–
15	Римська імперія. Піднесення і падіння	2	–	2	–	–
16	Культура і побут античного Риму	4	–	–	–	4
17	Раннє християнство	2	–	2	–	–

1	2	3	4	5	6	7
	Змістовий модуль IV. Європа в період раннього середньовіччя					
18	Велике переселення народів. Індоевропейські народи	2	2	–	–	–
19	Франкська держава	2	2	–	–	–
20	Франкська імперія у IX–XI ст.	2	–	–	–	2
21	Англія у IX–XI ст. Нормани	4	–	–	–	4
22	Італія і Німеччина у IX–XI ст.	4	–	–	–	4
23	Хрестові походи	2	–	2	–	–
24	Середньовічна церква. Папство	4	–	–	–	4
	Змістовий модуль V. Європа в період розвинутого середньовіччя					
25	Франція в XI–XV ст.	2	–	2	–	–
26	Англія в XI–XV ст.	2	–	2	–	–
27	Німеччина в XI–XV ст.	4	–	–	–	4
28	Західні слов'яни в XI–XV ст.	2	2	–	–	–
29	Візантія і Латинська імперія	4	–	–	–	4
30	Балканські народи в XI–XV ст.	2	2	–	–	–
	Змістовий модуль VI. Європа в період пізнього середньовіччя					
31	Буржуазна революція в Нідерландах	2	–	2	–	–
32	Франція у XVI – першій половині XVII ст.	4	–	–	–	4
33	Тридцятилітня війна	4	–	–	–	4
34	Реформація в Німеччині. Селянська війна	4	–	–	–	4
35	Англія в XVI – першій половині XVII ст.	4	–	–	–	4
36	Розвиток науки. Великі географічні відкриття	4	2	2	–	–
Разом годин:		108	22	14	–	72

ЗМІСТ
САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
з дисципліни
“ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ”
частина перша — “Історія стародавнього світу”
Частина друга” — “Історія середніх віків”

**Змістовий модуль I. Історія первісного суспільства
і Стародавнього Сходу**

Тема 3. Держави Месопотамії

Природні умови Дворіччя. Шумер. Лугаль — “велика людина”. Храм — політичний, релігійний і економічний центр. Письмо: піктограми, клинопис. Початки великої скульптури. Уявлення шумерів про час. Ранньодинастичний період. 1-ша династія Ура. 1-ша династія Лагаша.

Аккад. Саргон I — “володар чотирьох сторін світу”. Іноземне панування гутіїв. 3-тя династія Ура. “Дім мертвих”. Вторгнення хананейв.

Давньоассирійська держава. Розселення. Падіння 3-ої династії Ура. Вивіщення Ассура. Вторгнення хетів. Нарамсін з Ешнунни (звід законів). Шамшіадид I. Патріархальний абсолютизм. Васальна залежність від Мітанні.

Вавилон. Хаммурапі. Кодекс Хаммурапі. “Епос про створення світу”. “Епос про Гільгамеша”. Каситський період. Навуходоносор I. Звільнення від панування Еламу.

Хурити. Розселення. Marjanni — вища верства.

Середньо ассирійська держава. Масові депортації підкорених народів. Тіглатпаласар I. Поява заліза, хетське ковальство. Розквіт сільського господарства.

Новоассирійська держава. Ашшурнасірпал II. Поява кінноти. Тіглатпаласар III — засновник ассирійської світової держави. Скіфи. Підкорення Єгипту. Бібліотека в Ніневеї. Завоювання і спустошення Ассирії.

Нововавилонська держава. Навуходоносор II. Вавилонська вежа. Окупація Єрусалима. Набонід. Захоплення Вавилонії персами.

Теми рефератів

Історичний портрет Саргона I.
Економіка вавилонського суспільства за законами Хаммурапі.
Давньовавилонська література.
Історичний портрет Навуходоносора I.
Історичний портрет Тіглатпаласара I.
Історичний портрет Ашшурнасірпала II.
Історичний портрет Навуходоносора II.

Тести

1. Найдавніші знахідки людей (австралопітеків) зосереджені:
  - а) Антарктида;
  - б) Китай;
  - в) Марс;
  - г) Південна Африка;
  - д) Центральна Америка;
  - є) Велика Британія.
2. До гомінідної тріади НЕ належить:
  - а) редукція великого пальця;
  - б) зникнення хвоста;
  - в) прямоходіння;
  - г) розвиток мозку.
3. Чарльз Дарвін розробив теорію:
  - а) божественного походження людства;
  - б) еволюційне походження людства;
  - в) космічного походження людини;
  - г) теорію “unbermanshen (над-людей)” і “undermanshen (недолюдей)”.
4. Homo Sapiens виник як вид:
  - а) 4–3,5 млн. років до н. е.;
  - б) 400–350 000 років до н. е.;
  - в) 40–35 000 років до н. е.;
  - г) 4–3,5 тис. років до н. е.
5. Суспільний устрій трипільської культури характеризується як:
  - а) матріархат;
  - б) патріархат;
  - в) військова демократія;
  - г) стадо.

6. Неолітична революція — це:
  - а) винайдення колеса;
  - б) винайдення способу видобування вогню;
  - в) перехід від привласнюючого господарства до відтворюючого (землеробства);
  - г) перехід від матриархату до патріархату.
7. Потгач — це:
  - а) наділ землі, який передається у користування за військову службу;
  - б) форма рабства;
  - в) форма судового дізнання за допомогою “божественних знаків”;
  - г) звичай роздавати надлишки, що накопичились у вождя.
8. У VIII ст. до н. е. з’явилися перші:
  - а) гроші;
  - б) раби;
  - в) човни;
  - г) писані закони.
9. До первісних релігійних вірувань належать:
  - а) християнство;
  - б) тотемізм;
  - в) буддизм;
  - г) зороастризм.
10. Всесвітній потоп датується:
  - а) 30 років до н. е.;
  - б) 300 років до н. е.;
  - в) 3000 років до н. е.;
  - г) 30 000 років до н. е.

Завдання для самоперевірки

1. Розкрийте значення природних умов у становленні шумерської цивілізації.
2. Охарактеризуйте культуру і світогляд шумерської цивілізації.
3. Охарактеризуйте правління Саргона I.
4. Охарактеризуйте кодекс Хаммурапі.
5. Охарактеризуйте правління Тіглатпаласара III.
6. Розкрийте зміст “Епосу про створення світу”.
7. Розкрийте зміст “Епосу про Гільгамеша”.

Література [1; 36–39; 66; 88; 89; 91; 97]

Тема 4. Мала Азія. Стародавня Фінікія і Палестина

Хети. Вторгнення хетів у Малу Азію. Лабарні – засновник Хетської держави. Проникнення в Сирію. Нова Хетська держава. Падіння держави і “народи моря”.

Урарту, Фригія, Лідія. Сардур I – засновник держави Урарту. Торгівельні зв'язки. Мідь і залізо – багатство країни. Боротьба з кіммерійцями. Вторгнення скіфів. Утворення Фригійської держави. Цар Мідас. Війна з асирійцями. Занепад держави. Піднесення держави лідійців. Війна з кіммерійцями. Крез і підкорення грецьких міст. Завоювання Лідії персами.

Палестина. Вторгнення ізраїльських племен. Союз дванадцяти племен. Амфіктонія. Навала “народів моря”. Цар Саул. Цар Давид. Об'єднання Іудеї та Ізраїлю. Соломон. Розпад держави. Держава Ізраїль. Пророк Єлисея. Придушення культу Ваалу. Зруйнування Самарії Саргоном II. Переселення ізраїльтян. Держава Іудея. Пророк Ісайя. Пророк Єремія. Зруйнування Єрусалима. “Вавилонський полон”.

Фінікія. Природа і населення стародавньої Фінікії. Міста-держави. Торговельні зв'язки. Мореплавання і колонізація. Тіро-Сідонське царство. Заснування Карфагену.

Теми рефератів

Розвиток ремесла і торгівлі в Фінікії.

Розвиток мореплавання та фінікійська колонізація.

Філістимляни. Культура, побут, суспільний устрій.

Скіфи. Культура, побут, суспільний устрій.

Кіммерійці. Культура, побут, суспільний устрій.

Історичний портрет царя Давида.

Історичний портрет царя Соломона.

Тести

1. Хетська держава виникла в:
  - а) 10 000 років до н. е.;
  - б) 5640 років до н. е.;
  - в) 640 років до н. е.;
  - г) 1640 років до н. е.
2. Хети зруйнували:
  - а) Єгипет;
  - б) грецькі причорноморські колонії;

- в) державу Мітанні;
г) Лівію.
3. Державу Урарту заснував:
а) Аменхотеп IV;
б) Сардур I;
в) Анахарсіс;
г) Аристотель.
4. Фригійська держава розташовувалась:
а) на узбережжі Каспійського моря;
б) в Анатолії;
в) у Ферганській долині;
г) в межиріччі Інду і Гангу.
5. Після занепаду Фригії відбувається вивіщення:
а) Кіммерії;
б) Монголії;
в) Хазарії;
г) Лідії.
6. Крез відомий тим, що:
а) підкорив грецькі міста;
б) був першим царем Іудеї;
в) був першим царем Ізраїлю;
г) знищив Лідію.
7. В 1500 році до н. е. розпочалося:
а) вторгнення ізраїльських племен;
б) правління царя Соломона;
в) правління царя Давида;
г) поширення християнства в Іудеї.
8. Саргон II відомий тим, що:
а) оголосив християнство державною релігією;
б) скинув з царства Соломона;
в) зруйнував Самарію;
г) був першим паломником на гору Синай.
9. Одним із найбільших міст Фінікії був:
а) Тирасполь;
б) Тернопіль;
в) Таганрог;
г) Тір.

10. У 814 до н. е. мала місце така подія:
  - а) заснування Карфагена;
  - б) зруйнування Карфагена;
  - в) поширення християнства в Карфагені;
  - г) завоювання Карфагеном Єгипту.

Завдання для самоперевірки

1. Розкрийте вплив “народів моря” на історичні процеси в Малій Азії?
2. Охарактеризуйте торговельні зв'язки і культурні контакти народів Малої Азії?
3. Опишіть розселення іудейських племен.
4. Розкрийте суть та значення “вавилонського полону”.
5. Охарактеризуйте діяльність “біблійних царів”.
6. Розкрийте вплив природничого фактора на розвиток економіки Фінікії.
7. Вкажіть основні напрями фінікійської колонізації.

Література [6; 19; 20; 29; 30; 47; 74–76; 80]

Тема 5. Стародавній Іран

Природні умови і населення Стародавнього Ірану. Мідія. Піднесення Персії за династії Ахеменидів. Вигнання скіфів і кіммерійців. Кір II з Аншана. Камбіз II. Дарій I. Похід проти скіфів. Греко-перські війни. Посилення впливів євнухів. Перське військо. Сатрапії. Царські шляхи і морехідні канали.

Релігійні вірування стародавнього Ірану. Заратустра. Ахурамазда. Орієнтальна деспотія. Культура стародавнього Сходу.

Теми рефератів

Історичний портрет Кіра.
Історичний портрет Камбіза.
Історичний портрет Гаумати.
Історичний портрет Дарія I.
Скіфський похід персів.
Культура, побут і суспільний устрій Стародавнього Ірану.

Тести

1. З 1500 р. до н. е. територію Стародавнього Ірану заселяли:
  - а) бактрійці і согдійці;
  - б) греки і мідійці;

- в) мідійці і перси;
  - г) перси і сирійці;
  - д) перси і семіти;
  - є) греки і перси.
2. Мідійський цар Кіаксар відомий тим, що:
- а) підкорив племена інків, ацтеків і майя.
  - б) спалив Александрійську бібліотеку;
  - в) витіснив племена скіфів і кіммерійців;
  - г) запровадив мусульманство.
3. В 559–330 роках до н. е. внаслідок завоювань виникла:
- а) Австро-Угорська імперія;
  - б) Угорська імперія;
  - в) Греко-Перська імперія;
  - г) Велика Перська імперія.
4. В 512 р. до н. е. Дарій I здійснив:
- а) невдалий похід на Індію;
  - б) вдалий похід на Індію;
  - в) невдалий похід на скіфів;
  - г) вдалий похід на скіфів.
5. Ядро армії персів становили:
- а) 10 000 безсмертних;
  - б) 10 000 катафрактаріїв;
  - в) 10 000 самураїв;
  - г) 10 000 рицарів-тамплієрів.
6. Від степових народів перси запозичили:
- а) статут ордену тамплієрів;
  - б) таран;
  - в) кодекс самураїв;
  - г) мистецтво атаки кінних вершників.
7. Імперія поділялась на 20:
- а) автономій
  - б) сатрапій;
  - в) орд;
  - г) домініонів.
8. Сполучення між провінціями і столицею здійснювалось за допомогою:
- а) Великого шовкового шляху;
  - б) шляху із варяг у греки;

- в) царських шляхів;
  - г) розгалужених водних артерій Дунаю.
9. Відомий релігійний діяч VI ст. н. е.:
- а) Дарій I;
  - б) Дарій III;
  - в) Заратустра;
  - г) Будда.
10. До релігій підкорених народів перси ставились:
- а) запозичували їх вірування;
  - б) толерантно;
  - в) переслідували інші форми релігій;
  - г) окатоличували “вогнем і мечем”.

Завдання для самоперевірки

1. Розкрийте вплив природничого фактора на розвиток економіки Стародавнього Ірану.
2. Опишіть похід персів проти скіфів.
3. Охарактеризуйте устрій перського війська.
4. Охарактеризуйте розвиток комунікацій в Стародавньому Ірані.
5. Охарактеризуйте світогляд і вірування Стародавнього Ірану.
6. Розкрийте суть орієнтальної деспотії.
7. Назвіть видатні пам'ятки культури і мистецтва Стародавнього Ірану.

Література [2; 18–20; 29; 30; 32; 47; 58; 80]

Змістовий модуль II. Історія Стародавньої Греції

Тема 6. Антична (елладська) епоха

Природні умови і населення стародавньої Греції. Переселення індоєвропейських племен, іонійці і еолійці. Мікенська епоха. Циклопічні мури. Егейське переселення. Дорійці.

Поліс — основа грецького державного устрою. Базилевс. Аристократія і демос. Олігархи. Грецька колонізація.

Запозичення письма. Алфавіт. Міфи. Релігійні вірування давніх греків. Синкретизм. Олімпійські ігри. Протиставлення еллінської культури варварській.

Іонія. Гомер. “Іліада” і “Одіссея”. Тиранія Полікрата. Іонійська натурфілософія.

Теми рефератів

Егейська цивілізація. 3-тє тис. до н. е.

Троянська війна.

Шліман — археолог і дослідник Трої.

“Іліада” і “Одіссея” як джерело вивчення культури і побуту стародавньої Греції.

Грецька колонізація.

Полісна система стародавньої Греції.

Тести

1. “Гомерівський період” датується:
  - а) ХХІ ст. до н. е.;
  - б) ХІ ст. до н. е.;
  - в) І ст. до н. е.;
  - г) від Вселенського потопу до Різдва Христового.
2. Формою державного устрою Стародавньої Греції:
  - а) каста;
  - б) ратуша;
  - в) мегаполіс;
  - г) поліс.
3. До соціальних станів грецького суспільства належали:
  - а) шляхта;
  - б) аристократія;
  - в) магнати;
  - г) бояри;
  - д) архонти;
  - е) демос.
4. Центрами ранньої грецької культури були:
  - а) Крит;
  - б) Мемфіс;
  - в) Мікени;
  - г) Олександрія;
  - д) Будапешт;
  - е) Софія.
5. Найвідоміший давньогрецький літератор — це:
  - а) Горацій;
  - б) Гомер;
  - в) Гуго Гроцій;
  - г) Геродот.

6. Історія Троянських воєн відображена в:
  - а) Біблії;
  - б) Епосі про Гільгамеша;
  - в) Одиссеї;
  - г) Іліаді.
7. До давньогрецьких богів належали:
  - а) Юпітер, Сатурн, Венера;
  - б) Гомер, Одиссей, Пенелопа;
  - в) Зевс, Діоніс, Афіна;
  - г) Геродот, Діоген, Олімпіада.
8. До причин війн греків слід віднести:
  - а) потребу у рабах;
  - б) визволення гробу Господнього;
  - в) ідея Великої Греції від Піренеїв до Карпат;
  - г) захоплення родовищ нафти.
9. Греки вирощували:
  - а) тютюн;
  - б) помідори;
  - в) маслини;
  - г) шовковиці шовкопрядів;
  - д) виноград;
  - є) гриби, що містили пейтколін.
10. Під час проведення олімпіад греки:
  - а) вживали нектар і амброзію;
  - б) масово одружувались;
  - в) чествували ветеранів;
  - г) припиняли війни.

Завдання для самоперевірки

1. Розкрийте вплив природничого фактора на розвиток економіки античної Греції.
2. Розкрийте суть полісної системи.
3. Охарактеризуйте полісну систему як основу суспільного устрою античної Греції.
4. Вкажіть основні напрямки грецької колонізації.
5. Розкрийте сюжет “Іліади”. Назвіть її головних героїв.
6. Розкрийте сюжет “Одиссеї”. Назвіть її головних героїв.
7. Культура і побут, суспільний устрій “гомерівської” Греції.

Література [3; 8; 21; 25; 31; 48; 55; 90]

Тема 8. Греко-перські війни

Причини греко-перських війн. Іонічне повстання. Руйнування Мілета. 1-й перський похід. Розбудова флоту за Фемістокла. 2-й перський похід. Битва під Гімерою. Еллінічна симахія. Битва біля мису Артемісій. Битва під Фермопілами. Розорення Афін. Битва біля Саламіна. Битва під Платеями. Наслідки перських воєн.

1-й Афінський морський союз. Битва біля Еврімедона. Наростання протиріч між Спартою і Афінами. Реформи Перикла і Ефіальта і розвиток демократії. Закон про права громадян.

Розірвання союзу між Афінами і Спартами. Гегемонія Афін у Середній Греції. Вхідження Єгипту до морського союзу. Підтримка антиперського руху Інара в Єгипті. Перемир'я зі Спартою. Битва під Саламінами. Мир Каллія.

Організація Афінської держави. Мирний конгрес. Епоха Перикла.

Пелопоннеська війна. Причини війни. Військові плани Перикла. Архідамова війна. Вихід о. Лесбос з Афінського морського союзу. Спартанська військова реформа. Нікіїв мир. Сицилійська експедиція. Декелейська війна. Запровадження олігархії в Афінах. Битва біля Арґінунських островів. Перемога спартанця Лісандра під Егоспотамами. Облога і здача Афін. Наслідки пелопоннеських війн.

Теми рефератів

Історичний портрет Фемістокла.
Битва під Фермопілами.
Афінський морський союз.
Історичний портрет Перикла.
Архідамова війна.

Тести

1. Греко-перські війни були в:
  - а) 5000 роках — 4940 до н. е.;
  - б) 500 роках — 479 до н. е.;
  - в) 50 — 49 роках до н. е.;
  - г) 50 — 47 роках до н. е.
2. 1-й перський похід очолили:
  - а) Дати і Артафен;
  - б) Кімон і Мальтіад;
  - в) брати Граки;
  - г) Александр Македонський і Буцефал.

3. Фемістокл відомий тим, що:
  - а) зруйнував Мілет;
  - б) організував будівництво військового флоту;
  - в) зрадив спартанців під Фермопілами;
  - г) був підданий процедурі ostracismu.
4. У 2-му перському поході брали участь:
  - а) 10 тис. перських воїнів;
  - б) 50 тис. перських воїнів;
  - в) 100 тис. перських воїнів;
  - г) 200 тис. перських воїнів.
5. У битві під Фермопілами загинув:
  - а) Мільгіад;
  - б) Геракл;
  - в) Ксеркс;
  - г) Леонід.
6. Вирішальна морська битва відбулася:
  - а) біля Саламін;
  - б) біля Порт-Артура;
  - в) під Платеями;
  - г) біля Марафона.
7. Метою 1-го Афінського морського союзу була:
  - а) колонізація Причорномор'я;
  - б) блокада Карфагена;
  - в) відвернення перської загрози;
  - г) пошук морських шляхів до Індії.
8. Результатом греко-перської війни стала:
  - а) гегемонія Персії;
  - б) гегемонія Спарти;
  - в) гегемонія Афінів;
  - г) гегемонія Македонії.
9. Ефіальт і Перикл відомі тим, що:
  - а) сприяли удосконаленню демократії;
  - б) очолили похід проти Афінів;
  - в) очолили похід проти Спарти;
  - г) очолили похід проти Персії.
10. Членами морського союзу були:
  - а) 10 міст держав;
  - б) 14 міст держав;
  - в) 40 міст-держав;
  - г) 400 міст-держав.

Завдання для самоперевірки

1. Назвіть причини греко-перських війн.
2. Назвіть головні битви греко-перських війн.
3. Розкрийте історичне значення Афінського морського союзу.
4. Назвіть причини наростання протиріч між Спартою і Афінами.
5. Охарактеризуйте реформи Перикла.
6. Назвіть головні битви Пелопоннеської війни.
7. Вкажіть наслідки греко-перських війн.

Література [3; 8; 21; 25; 31; 48; 55; 90]

Тема 10. Культура і побут Стародавньої Греції

Філософія Стародавньої Греції.
Вчення про державу і право Стародавньої Греції.
Література Стародавньої Греції.
Драма і театр Стародавньої Греції.
Архітектура Стародавньої Греції.
Скульптура Стародавньої Греції.
Образотворче мистецтво Стародавньої Греції.
Наука і техніка Стародавньої Греції.
Освіта і педагогіка Стародавньої Греції.

Теми рефератів

Виникнення і розвиток матеріалізму в Стародавній Греції.
Розвиток медицини в Стародавній Греції.
Погляди Платона на державу і право.
Історичний портрет Піфагора.
Архітектура Стародавньої Греції.
Вчення Аристотеля про бога.
Афінська академія.

Тести

1. У VII ст. до н. е. греки запозичили із Фракії:
  - а) культ бога вина Діоніса;
  - б) алфавіт;
  - в) основи і початки алгебри;
  - г) основи і початки геометрії.
2. Дельфійський оракул – це:
  - а) міфічний персонаж “Іліади”;
  - б) міфічний персонаж “Одіссеї”;

- в) міфічний напівбог-напівлюдина;
г) жрець-віщун.
3. Іонійська натурфілософія ставила питання про:
а) еволюційне походження людства;
б) домінуючу роль фатуму в житті людини;
в) першопочаток;
г) вищість богині Афіни над Зевсом.
4. Піфагор Самоський – це:
а) математик;
б) історик;
в) актор;
г) олімпійський бог.
5. Піндар – це:
а) лірик;
б) меценат;
в) перший проповідник християнства;
г) олімпійський бог.
6. Платон – це:
а) засновник Академії;
б) історик;
в) астролог і астроном;
г) перший проповідник християнства.
7. Евклід – це:
а) міфічний персонаж “Іліади”;
б) міфічний персонаж “Одіссеї”;
в) меценат;
г) математик.
8. Герофіл:
а) відкрив і дослідив нерви і мозок;
б) синтезував “філософський камінь”;
в) винайшов антибіотик;
г) досліджував пошесть.
9. Ерастрат:
а) досліджував кровообіг;
б) винахідник щеплення;
в) досліджував вплив космосу на здоров’я людини;
г) відкрив ДНК.

10. Епікур — це:
- а) перший проповідник християнства;
  - б) перший проповідник буддизму;
  - в) філософ;
  - г) засновник еволюційної теорії походження людства.

Завдання для самоперевірки

1. Назвіть основні пам'ятки культури і мистецтва Стародавньої Греції.
2. Охарактеризуйте одну із філософських систем Стародавньої Греції.
3. Розкрийте сутність “античного” матеріалізму.
4. Розкрийте місце “долі-фатуму” в світогляді стародавніх греків.
5. Розкрийте роль античної філософії у становленні західноєвропейської цивілізації.
6. Охарактеризуйте розвиток природничих наук у Стародавній Греції.
7. Розкрийте ідеал виховання в Стародавній Греції.

Література [3; 8; 21; 25; 31; 48; 55; 72; 90]

Змістовий модуль III. Історія Стародавнього Риму

Тема 12. Пунічні війни

Причини Пунічних війн. 1-ша Пунічна війна. Битва біля Міл. Битва біля Туніса. Битва біля Егатських островів. Іллірійське піратство. Угода Ебро. Сагунтський конфлікт.

2-га Пунічна війна. Наступ Ганнібала. Битва біля Тиціна. Битва біля Требії. Диктатор К. Фабія Максима. Битва під Каннами. Союз Ганнібала з Філіппом V Македонським.

Військові дії в Сицилії. Знищення Сіракуз) Взяття Ганнібалом Таренту. Взяття римлянами Капуї.

Військові дії в Іспанії. Битва під Метаврою. Кінець карфагенського панування в Іспанії.

Військові дії в Іспанії. Переправа Сципіона до Африки. Битва під Замою. Тріумф Сципіона. Повстанський рух кельті берів і лузітанів. Підкорення Нумантії.

Кельтська війна. Повстання бойїв та інсурбів. 2-га Македонська війна. Битва під Кіноскефалами. Війна Риму проти Антіоха III. Битва біля Магнесії. Апамейський мир. Самогубство Ганнібала.

3-тя Македонська війна. Битва біля Підни. Зруйнування Коринфа. 3-тя Пунічна війна. Вхідження Пергаму до римської імперії.

Економічні, політичні і соціальні наслідки Пунічних війн. Поширення грецького культурного ідеалу.

Теми рефератів

1-ша Пунічна війна.

2-га Пунічна війна.

Історичний портрет К. Фабія Максима.

Військові дії в Сицилії.

Військові дії в Іспанії.

Війна Риму проти Антіоха III.

3-тя Пунічна війна.

Тести

1. Розмістіть ці події у хронологічному порядку:
  - а) морська битва біля Міл;
  - б) загибель римського флоту у штормі;
  - г) військовий союз римлян і мамертинців;
  - д) битва біля Туніса.
2. У 241 р. до н. е. за мирним договором Карфаген відмовився від:
  - а) Сицилії;
  - б) Сардинії;
  - в) Корсики;
  - г) Балкарів.
3. За цим же договором:
  - а) Рим виплачував репарації у 3200 талантів;
  - б) Карфаген виплачував репарації у 3200 талантів;
  - в) створювалася Римська демілітаризована зона;
  - г) створювалася карфагенська демілітаризована зона.
4. У 238 р. до н. е. сталась така подія:
  - а) Рим примушує Карфаген поступитися Сардинією;
  - б) Карфаген вдвічі збільшує військовий флот;
  - в) Рим вдвічі збільшує військовий флот;
  - г) Рим і Карфаген проголосили унію.
5. В 237 р. до н. е. сталась така подія:
  - а) Рим підкорив Галлію;
  - б) Рим і Карфаген проголосили унію;
  - в) повстання Спартака;
  - г) Карфаген завойовує Іспанію.

6. 218 р. до н. е. у поході Ганнібала брало участь:
  - а) 50 тис. воїнів, 9 тис. вершників, 37 слонів;
  - б) 50 тис. воїнів, 9 тис. вершників, 9 тис. слонів;
  - в) 500 тис. вершників;
  - г) 500 тис. воїнів, 90 тис. вершників.
7. В 216 р. до н. е. сталась така подія:
  - а) перемога карфагенської кінноти під Каннами;
  - б) перемога римської армії під Каннами;
  - в) закінчується Троянська війна;
  - г) починається Троянська війна.
8. У битві під Метаврою римляни перемагають завдяки:
  - а) епідемії пошесті в армії Карфагену;
  - б) запозиченню карфагенської військової тактики;
  - в) першій пороховій зброї;
  - г) децимації війська.
9. За мирною угодою 202 р. до н. е.:
  - а) Рим сплачує репарації у 10 тис. талантів;
  - б) Карфаген сплачує репарації у 10 тис. талантів;
  - в) передача переможцям військових кораблів;
  - г) Карфаген відмовляється від Іспанії.
10. Наслідки пунічних війн такі:
  - а) скасування рабства в Римі;
  - б) скасування рабства в Карфагені;
  - в) утворення аристократії;
  - г) поширення вогнепальної зброї;
  - д) утворення провінцій;
  - е) триумф Сципіона.

Завдання для самоперевірки

1. Розкрийте причини Пунічних війн.
2. Назвіть головні битви 1-ої Пунічної війни.
3. Назвіть головні битви 2-ої Пунічної війни.
4. Назвіть головні битви 3-ої Пунічної війни.
5. Розкрийте історичну роль Ганнібала.
6. Розкрийте історичну роль Сципіона.
7. Розкрийте економічні, політичні і соціальні наслідки пунічних війн.

Література [8; 31; 40; 41; 48; 55; 60; 62; 77; 90]

Тема 13. Римська держава у II–I ст. до н. е.

Загострення внутрішніх протиріч у державі. 1-ше і 2-ге повстання рабів. Політична боротьба в середині II ст. до н. е. Програма Сципіона Еміліана. Реформи Граків. Югуртинська війна. Війна проти кимврів і тевтонів. Військова реформа Марійя. Війни союзників. “Ефеська вечера”. Дарданський мир. 2-га Митридатова війна. Диктатура Сулли. 3-тя Митридатова війна. Повстання рабів під проводом Спартака. Консульство Помпея і Красса. Змова Катиліни.

Теми рефератів

- 1-ше повстання рабів.
- 2-ге повстання рабів.
- Історичний портрет Сципіона Еміліана.
- Реформи Граків.
- 1-ша Митридатова війна.
- 2-га Митридатова війна.
- 3-тя Митридатова війна.

Тести

1. Умови Апамейського миру були такі:
  - а) Рим сплачує репарації у 15 тис. таланів;
  - б) Антіох III сплачує репарації у 15 тис. таланів;
  - в) Рим передає Антіоху III військовий флот;
  - г) Антіох III передає Риму військовий флот;
  - д) Рим передає Антіоху III 25 тис. кінноти;
  - є) Антіох III передає Риму 25 тис. кінноти.
2. У II ст. до н. е. Рим став:
  - а) володарем Східного Середземномор'я;
  - б) першою християнською імперією;
  - в) військово-політичним союзником Селевкідів;
  - г) військово-політичним союзником Карфагена.
3. В 146 р. до н. е. відбулася наступна подія:
  - а) самогубство Ганнібала;
  - б) зруйнування Карфагена;
  - в) змова Катона проти Сципіона;
  - г) Пергам стає римською провінцією.
4. В 136–132 роках до н. е. почалося перше повстання рабів:
  - а) на Сицилії;
  - б) в Римі;

- в) в Мілані;
  - г) в Каннах.
5. В 132 р. до н. е.:
- а) було розп'ято 20 тис. рабів;
  - б) 20 тис. рабів отримали волю;
  - в) видано закон про фізичну недоторканність рабів;
  - г) раби отримали право на самовикуп.
6. В 133–121 роках до н. е. Гракхи:
- а) провели аграрну реформу;
  - б) запровадили християнство як державну релігію;
  - в) ввели в обіг паперові гроші;
  - г) провели децимацію війська.
7. Консул Марій відзначився тим, що:
- а) провів децимацію війська;
  - б) провів релігійну реформу;
  - в) ввів в обіг паперові гроші;
  - г) провів військову реформу.
8. “Ефеська вечеря” (88 р. до н. е.):
- а) зрада Ісуса Христа Іудою;
  - б) змова Марія і Сулли з метою державного перевороту;
  - в) перше святкування Пасхи;
  - г) вбивство 80 тис. римлян у Малій Азії.
9. Помпей отримав прізвисько Великий:
- а) за велику статуру;
  - б) за перемогу біля Коллінських воріт;
  - в) за найбільшу кількість латифундій у Римі, власником яких він був;
  - г) за найбільшу кількість торгових кораблів, які йому належали.
10. Під час диктатури Сулли в 82–79 роках до н. е. було:
- а) оголошено монархію;
  - б) християнство оголошено поза законом;
  - в) опубліковано проскрипції;
  - г) язичництво оголошено поза законом;
  - д) вбито 90 сенаторів;
  - е) вбито 2600 вершників.

Завдання для самоперевірки

1. Розкрийте причини загострення внутрішніх протиріч у римській державі у II–I ст. до н. е.

2. Розкрийте суть і наслідки реформ Гракхів.
3. Розкрийте суть реформи Марійя.
4. Опишіть хід і наслідки Митридатових війн.
5. Охарактеризуйте диктатуру Сулли.
6. Опишіть хід і наслідки повстання Спартака.
7. Опишіть змову Катиліни.

Література [8; 31; 40; 41; 48; 55; 60; 62; 77; 90]

Тема 16. Культура і побут античного Риму

Філософія Стародавнього Риму.

Вчення про державу і право Стародавнього Риму.

Література Стародавнього Риму.

Драма і театр Стародавнього Риму.

Архітектура Стародавнього Риму.

Скульптура Стародавнього Риму.

Образотворче мистецтво Стародавнього Риму.

Наука і техніка Стародавнього Риму.

Освіта і педагогіка Стародавнього Риму.

Теми рефератів

Філософські погляди Сенеки.

Історичний портрет Цицерона.

Розвиток медицини в Стародавньому Римі.

Драма і театр Стародавнього Риму.

Архітектура Стародавнього Риму.

Історичні погляди Тацита.

Східні впливи на розвиток римської культури.

Тести

1. Весталки — це:
  - а) засновниці руху за емансипацію римських жінок;
  - б) жриці;
  - в) прообраз русалок;
  - г) напівбогині, покровительки закоханих.
2. Лівій Андронік відомий тим, що:
  - а) переклав “Одіссею” і інші трагедії латинською мовою;
  - б) спонсорував будівництво бібліотек і академій;
  - в) засновник олімпійського руху;
  - г) перший проповідник християнства.

3. Тит Марій Плавт — це:
  - а) засновник філософської школи стоїцизму;
  - б) засновник філософської школи гностицизму;
  - в) псевдонім Гіпократа;
  - г) автор комедій.
4. Полібій, автор “Всесвітньої історії”, прибув у Рим як:
  - а) двійник консула Сципіона;
  - б) заручник;
  - в) християнський проповідник;
  - г) завойовник (був лідером фракції готів).
5. Філософ Сенека був також:
  - а) позашлюбним сином Калігули;
  - б) вчителем Нерона;
  - в) винахідником пороху;
  - г) дослідником радіохвиль.
6. В основі світобачення римських громадян було покладено ідею:
  - а) Свобода, Рівність, Братство;
  - б) служіння Богові, імператору і вітчизні;
  - в) велика імперія від Іспанії до Сибіру;
  - г) поширення культу Оптімуса Максимуса в усьому світі;
  - д) служба загальній справі;
  - е) самовіддача для збільшення могутності і величі свого народу.
7. В Римі особа могла бути вільною від держави тільки:
  - а) у день тріумфальної ходи полководця;
  - б) перебуваючи на посаді консула;
  - в) під час Олімпіади;
  - г) в день поховання аристократа;
  - д) ставши жерцем;
  - е) досягши віку у 50 років.
8. До появи юристів правом відали:
  - а) жерці;
  - б) обрані народними зборами писці;
  - в) юродиві;
  - г) патриції.
9. До архітектурних пам’яток Риму належить:
  - а) Акрополь;
  - б) Колізей;
  - в) Тадж Махал;
  - г) Пізанська вежа;

- д) колона Траяна;
  - є) статуя Лаокоона.
10. Важливими інженерними спорудами в Римі були:
- а) греблі;
  - б) маяки, що попереджали про виверження вулкану;
  - в) теплиці;
  - г) водогони і акведуки.

Завдання для самоперевірки

1. Назвіть основні пам'ятки культури і мистецтва Стародавнього Риму.
2. Охарактеризуйте одну із філософських систем Стародавнього Риму.
3. Розкрийте роль римського права у формуванні західноєвропейської цивілізації.
4. Розкрийте сюжет одного із драматичних творів Стародавньої Греції. Назвіть його головних героїв.
5. Охарактеризуйте історичні праці Тацита.
6. Охарактеризуйте розвиток точних наук у Стародавньому Римі.
7. Охарактеризуйте розвиток природничих наук у Стародавньому Римі.

Література [8; 31; 40; 48; 55; 60; 62; 80; 90]

Змістовий модуль IV. Європа в період раннього середньовіччя

Тема 20. Франкська імперія в IX–XI ст.

Територія і населення Франції у IX–XI ст.

Імперія франків (813–843). Людовик Благочестивий. Устрій імперії. Обурення синів. Страсбурзька клятва. Верденська угода.

Середня держава (843–875). Лотар I. Розпад держави. Мерсенська угода.

Східна франкська держава (843–911). Людовик Німецький. Напади норманів. Рібемонтська угода. Людовик Дитина і внутрішні міжусобиці. Утворення племінних герцогств.

Західна Франкська держава (843–987). Карл II Лисий. Розпад держави, утворення самостійних королівств. Робертіни. Франконія, Шампань, Аквітанія, Гасконь, Тулуза, Готія, Каталонія, Бретань, Нормандія, Фландрія.

Державний устрій і управління. Церква. Господарство і торгівля.
Міста. Особливості феодалізму. Виникнення ленних відносин.

Теми рефератів

Утворення Франкської імперії.
Піднесення Франкської імперії.
Напади норманів.
Утворення племінних герцогств.
Розпад Франкської держави.

Тести

1. Найдавніша пам'ятка давньонімецької і давньофранцузьких мов є:
  - а) Страсбурзька клятва;
  - б) Пісня про Роланда;
  - в) Тристан і Ізольда;
  - г) Пісня про Нібелунгів.
2. В IX ст. на державу франків здійснювали напад:
  - а) нормани;
  - б) авари;
  - в) скіфи;
  - г) угорці;
  - д) дуліби;
  - е) вандалі.
3. У 845 р. було розорено:
  - а) Гамбург;
  - б) Аахен;
  - в) Баден-Баден;
  - г) Париж.
4. Верденська угода 843 р. закріпила:
  - а) васальну залежність франків від Італії;
  - б) васальну залежність франків від вандалів;
  - в) привілеї руських купців;
  - г) поділ держави між Лотаром I, Людовиком Карлом II.
5. Мерсенська угода 870 р. закріпила:
  - а) репараційні виплати русам;
  - б) привілеї руських купців;
  - в) поділ Італії;
  - г) об'єднання Східної і Західної франкської держави.

6. Рібемонтська угода 880 р. закріпила:
  - а) поділ Середньофранкської держави;
  - б) васальну залежність франків від Італії;
  - в) привілеї руських купців;
  - г) об'єднання Східної і Західної франкської держави.
7. На початку X ст. за правління Людовика Дитини мала місце така подія:
  - а) християнство стало державної релігією Франкської імперії;
  - б) підписано русько-франкський договір;
  - в) скасовано рабство;
  - г) утворилися племінні герцогства.
8. В X ст. династія Каролінгів:
  - а) укладає шлюбну унію з Рюриковичами;
  - б) повільно втрачає реальну владу;
  - в) стає правлячою від Піренеїв до Карпат;
  - г) оголошує війну династії Бурбонів.
9. Лен — це:
  - а) монастирські землеволодіння;
  - б) перші сільські комуни;
  - в) земля надана у користування за військову службу;
  - г) вид земельної суборенди.
10. Одним із основних принципів феодалних відносин був такий:
  - а) васал мого васала не мій васал;
  - б) душу — церкві, життя — государю, честь — нікому;
  - в) не вір, не бійся, не проси;
  - г) все на світі — суєта суєт.

Завдання для самоперевірки

1. Охарактеризуйте економічний розвиток Франкської імперії у IX–XI ст.
2. Охарактеризуйте устрій Франкської імперії у IX–XI ст.
3. Розкрийте хід і наслідки вторгнення норманів на франкські землі.
4. Опишіть процес утворення племінних герцогств.
5. Опишіть процес розпаду Франкської держави.
6. Охарактеризуйте правління одного із представників династії Каролінгів.
7. Розкрийте особливості феодалізму у Франкській державі.

Література [14; 22; 23; 31; 48; 55; 90]

Тема 21. Англія у IX–XI ст. Нормани

Нормани. Причини завоювницьких походів норманів. Данські, норвезькі і шведські вікінги. Державотворення в Нормандії, Нижній Італії, Англії і на Русі.

Територія і населення Англії у IX–XI ст. Юти, англійці, сакси. “Період вікінгів”. “Країна п’ятьох замків”.

Альфред Великий. Едгар. Церковна реформа. Кнут Великий. Вільгельм Нормандський. Битва під Гастінгсом.

Державний устрій і управління. Церква. Господарство і торгівля. Міста. Особливості феодалізму. Виникнення ленних відносин.

Теми рефератів

Нормани.

Історичний портрет Вільгельма Нормандського.

“Період вікінгів” в Англії.

Територія і населення Англії у IX–XI ст.

Історія церкви в Англії.

Тести

1. В 793 р. мала місце така подія:
  - а) Початок правління короля Артура;
  - б) Страта короля Артура;
  - в) будівництво Стоунхеджа;
  - г) пограбування монастиря Ліндисфарн норманами.
2. З 866 р. починається:
  - а) планомірне завоювання Англії норманами;
  - б) входження Австралії до складу Англійської імперії;
  - в) початок “Вікторіанської епохи”;
  - г) починається будівництво Стоунхеджа.
3. Альфред Великий знаменитий тим, що:
  - а) винайшов віскі;
  - б) переміг данців;
  - в) заснував перший університет в Англії;
  - г) переклав історичні та поетичні твори;
  - д) був організатором процесу проти Жанни д’Арк;
  - е) розпочав Столітню війну проти Франції;
  - ж) був збирачем і класифікатором законів;
  - з) завоював Бургундію;
  - і) фінансував спорудження Стоунхеджа.

4. В 937 р. Англія встановлює дипломатичні відносини з:
  - а) Німеччиною і Францією;
  - б) Хазарським каганатом;
  - в) Візантією;
  - г) Мордовським халіфатом.
5. На початку XI ст. Англію завойовують:
  - а) сармати;
  - б) римляни;
  - в) французи;
  - г) данці.
6. В 1066 р. мала місце така подія:
  - а) скликання парламенту в Англії;
  - б) битва під Гастінгсом;
  - в) Трафальгарська битва;
  - г) морська блокада Англії.
7. В 660 р. на території Англії було:
  - а) 3 церкви;
  - б) 1 церква;
  - в) 30 церков;
  - г) 1 церква, 1 синагога і 1 мечеть.
8. В Англії управління і суд села перебувало у руках:
  - а) тенів і 4 “кращих”;
  - б) посадовців, обраних громадою села;
  - в) церковної інквізиції;
  - г) депутатів делегованих вільними воїнами.
9. Видатною пам'яткою англійської літератури є:
  - а) “Рамаяна”;
  - б) “Беовульф”;
  - в) “Калавелла”;
  - г) “Тора”.
10. Беда Достоповажний був автором книги:
  - а) “Царство Боже”;
  - б) “Церковна історія народу англів”;
  - в) “Робін Гуд”;
  - г) “Кентерберійські історії”.

Завдання для самоперевірки

1. Охарактеризуйте економічний розвиток Англії у IX–XI ст.
2. Опишіть розселення ютів, англів і саксів.

3. Опишіть вторгнення норманів у Англію і його наслідки.
4. Розкрийте суть і значення церковної реформи в Англії.
5. Охарактеризуйте правління Вільгельма Нормандського.
6. Охарактеризуйте устрій Англії у IX–XI ст.
7. Розкрийте особливості феодалізму в Англії.

Література [11; 14; 22; 31; 48; 53; 55; 90]

Тема 22. Італія і Німеччина у IX–XI ст.

Територія і населення Італії у IX–XI ст.

Панування Каролінгів. Карл Великий і завоювання лангобардів. Вторгнення арабів. Італійські національні королі (888–962).

Територія і населення Німеччини у IX–XI ст. Кінець династії Каролінгів. Конрад I Франконський. Саксонські імператори. Генріх I. Оттон I Великий. Утворення марок. Повстання Герцогів. Повстання Луїдольфа і Конрада Червоного. Перемога над угорцями на Лехфельді. Заснування єпископатів на слов'янських землях. Італійські походи. Оттон II. Поразка від арабів біля Котрони. Велике повстання слов'ян. Оттон III. Генріх II.

Державний устрій і управління. Церква. Господарство і торгівля. Міста. Особливості феодалізму. Виникнення ленних відносин.

Теми рефератів

Історичний портрет Карла Великого.

Саксонські імператори.

Повстання Герцогів.

Вторгнення арабів.

Утворення марок.

Заснування єпископатів на слов'янських землях.

Італійські походи.

Тести

1. У Німеччині в X ст. відбувалась постійна боротьба між:
  - а) королями і герцогами;
  - б) королями і орденом єзуїтів;
  - в) орденом єзуїтів і сектантами;
  - г) королем і міщанами та селянами.
2. У 955 р. Оттон I здобув перемогу над:
  - а) повсталими міщанами і селянами;
  - б) угорцями;

- в) монголами;
  - г) норманами.
3. В обмін на виведення військ зі своїх територій Візантія мала:
- а) визнати імператорську владу Оттона I;
  - б) оголосити державною релігією католицизм;
  - в) зменшити свій торговий флот вдвічі;
  - г) надати особливі привілеї німецьким купцям.
4. В 980–983 роках італійські походи були зумовлені:
- а) нападами арабів на лангобардські князівства;
  - б) нападами русів на лангобардські князівства;
  - в) скасуванням особливих привілеїв німецьких купців в лангобардських містах;
  - г) утворенням антинімецького союзу, очолюваного лангобардськими князями.
5. В 983 р. мала місце така подія:
- а) велике повстання слов'ян;
  - б) скасування рабства в Німеччині;
  - в) унія Німеччини і Угорщини;
  - г) унія Німеччини і Австрії.
6. Болеслав Хоробрий Польський був:
- а) призначений “Братом і помічником в імперії”;
  - б) претендентом на трон Німеччини;
  - в) імператором Німеччини в 983–1002 роках;
  - г) імператором Німеччини в 1002–1024 роках.
7. Суттю східної політики Німеччини було:
- а) поширення ідей гуманізму серед слов'ян;
  - б) встановлення влади “надлюдей” над “недолюдами”;
  - в) поширення віри і підкорення язичників;
  - г) розгром Хазарського каганату.
8. Спробу відновлення Римської імперії здійснив:
- а) Оттон III;
  - б) Теодоріх;
  - в) Ліудольф;
  - г) Конрад Червоний.
9. Аріберт Міланський у боротьбі проти Конрада II спирався:
- а) на найманців русів;
  - б) на найманців норманів;
  - в) на візантійських катафрактаріїв;
  - г) на ополчення.

10. За правління Генріха III мала місце така подія:
- а) Богемія і Угорщина стають німецьким леном;
  - б) виникнення перших протестантських общин;
  - в) поширення ідей “німецької класичної філософії”;
  - г) виникнення перших комун.

Завдання для самоперевірки

1. Охарактеризуйте економічний розвиток Італії і у IX–XI ст.
2. Охарактеризуйте економічний розвиток Німеччини у IX–XI ст.
3. Опишіть вторгнення арабів.
4. Розкрийте процес утворення марки.
5. Охарактеризуйте східну політику Німеччини.
6. Охарактеризуйте правління імператора Оттона.
7. Розкрийте особливості феодалізму у Німеччині.

Література [14; 22; 31; 48; 55; 90]

Тема 24. Середньовічна церква. Папство

Вивищення пап. Отці церкви. Іринея, Тертуліан, Оріген. Утвердження виняткового становища римського єпископства. Ідея папства. Римський примат. Геласій I і вчення про дві влади. Григорій I — засновник світської влади пап у Італії. 6-й Вселенський собор. Константинів дар.

Поширення чернецтва. “Життя Антонія”. Бенедикт Нурсійський. Монастирі — центри культури, Клонійський рух. Камульденси. Картезіанці. Хірзуазці. Орден цистеріанців. “Хартія любові до ближнього”. Орден премонстрантів. Жебрущі ордени. Франциск Асицький. Домінік Калеруга. Клариски. Орден кармалітів. Орден Августинів-відлюдників. Інквізиція.

Реформістське папство. Проголошення “Божественний мир”. Синод у Сутрі. Лев IX. Микола II. Григорій VII. “Установи папи”.

Суперечка про інвеститури. Папський наказ про покарання. Каносса. Угода в Сутрі. Вормський конкордат.

Світське панування пап. Александр III. 3-й Вселенський Латеранський собор. Інокентій III. 4-й Латеранський собор. “Звід канонічних законів”.

Секти. Катари. Єретичний собор в Сен-Фелікс-де-Каранані. Альбігойці. П'єр Вальда. Альбігойські війни.

Теологія. Анселм Кентерберійський. П'єр Абеляр. Фома Аквінський. Дунс Скот.

Кінець світського панування пап. Булла “Унам санкам”. Авіньйонський полон. Посилення світськості і занепад церкви. Велика Схизма. Реформістський рух церкви. Нова набожність.

Теми рефератів

Отці церкви.

Поширення чернецтва.

Суперечка про інвеститури.

Світське панування пап.

Альбігойські війни.

Розвиток середньовічної теології.

Авіньйонський полон.

Тести

1. Реформістський рух у церкві в XI ст. виступав:
  - а) проти симонії і шлюбу священників;
  - б) за оголошення всіх православних єретиками;
  - в) за релігійну унію католицької і православної церков;
  - г) за відокремлення церкви від держави.
2. Симонія — це:
  - а) обітниця мочання;
  - б) релігійна унія католицької і православної церков;
  - в) продаж духовних санів і посад за гроші;
  - г) повторне хрещення людини (у дорослому віці, а не немовлям).
3. У 1054 р. мала місце така подія:
  - а) перші процеси інквізиції;
  - б) поява перших протестантських сект;
  - в) унія католицької і православної церков;
  - г) розрив православної і католицької церков.
4. Перемога папістської ідеї наділила Папу Римського правом:
  - а) випускати індульгенції;
  - б) закривати школи і університети;
  - в) усувати королів з трону;
  - г) оголошувати хрестові походи.

5. Папа Григорій VII у 1076 р.:
  - а) оголосив хрестовий похід проти Візантії;
  - б) оголосив хрестовий похід проти Альмохадів;
  - в) видав перелік книг, що підлягають спаленню;
  - г) відлучив і скинув німецького короля.
6. Єпископ Ансельм Кентерберійський в Англії:
  - а) був страчений за відмову скласти ленну клятву Генріху I;
  - б) був висланий за відмову скласти ленну клятву Генріху I;
  - в) був страчений за невиконання наказу папи про спалення книг;
  - г) піддав Генріха I анафемі.
7. Арнольд Брештійський прагнув:
  - а) організації хрестового походу проти православних;
  - б) організації хрестового походу проти Альмадохів;
  - в) відновити симонію;
  - г) повернення церкви до апостольської бідності.
8. До XII ст. еретики каралися:
  - а) відлученням і ув'язненням у монастирі;
  - б) смертною карою;
  - в) накладанням епітимії;
  - г) засланням у колонії для хворих на проказу.
9. У 1209 р. мала місце така подія:
  - а) Авіньйонський полон пап;
  - б) оголошення спільного походу хрестоносців і мусульман проти монголів;
  - в) перемир'я інквізиції і еретиків;
  - г) Альбігойські війни.
10. В основу еретичних сект було покладено:
  - а) східний містицизм;
  - б) відмова від celibату;
  - в) буквальне дотримання Старого Заповіту;
  - г) буквальне дотримання Нагорної проповіді.

Завдання для самоперевірки

1. Розкрийте теологічні погляди одного із батьків церкви.
2. Розкрийте процес поширення чернецтва.
3. Назвіть основні чернецькі ордени.
4. Розкрийте роль і значення інквізиції в добу середньовіччя.

5. Розкрийте причини і наслідки виникнення сект.
6. Розкрийте процес виникнення і піднесення папства.
7. Розкрийте процес занепаду церкви.

Література [14; 22; 31; 34; 55–57; 96; 99; 100]

Змістовий модуль V. Європа в період розвинутого середньовіччя

Тема 27. Німеччина в XI–XV ст.

Економічний і політичний розвиток Німеччини і його особливості у XI–XV ст.

Франські (салічні) імператори. Конрад II. Об'єднання Бургундії і Німецької імперії. Синоди Сутрі й Риму. Генріх III. Генріх IV.

Імперія Гогенштауфенів. Фрідріх I Барбароса. Італійська політика Фрідріха I. Рейхстаг у Безансоні. Рейхстаг на Ронкальських полях. Вибір папи. Венеціанський мир. Констанський мир. Процес Генріха Лева. Рейхстаг у Вормсі.

“Дранг нах Остен”. “Процес полишення поселень”. Завершення просування на схід. Наслідки східної колонізації.

Генріх VI. Унія Сицилії і Німецької імперії. Фрідріх II. Битва під Бувіном. Північна і східна політика. Реорганізація Сицилії.

Падіння Гогенштауфенів. Сицилійська вечеря.

Династія Габсбургів. Рудольф Габсбург. Битва на Маршфельді. Альбрехт I. Генріх VII. Людовик Баварець. Зібрання курфюрстів у Рензі. Карл IV. Перший німецький університет. Золота булла. Дуалістична станова держава. Приєднання. Бранденбург.

Північнонімецькі союзи міст XIV ст. Рейнський союз міст. Золота булла і заборона міських союзів. Швабський союз міст. Битва під Деффінгеном. Егерський мир.

Плани створення Великослов'янської імперії. Зміцнення удільних держав. Віденський конкордат. Феме і вільні шеффени. Швабський союз) Занепад імперії. Приєднання Бургундії. Спадкоємна угода з Богемією і Угорщиною.

Теми рефератів

Імперія Гогенштауфенів

Процес Генріха Лева.

Золота булла.

Східна політика Німецької імперії.
Рейнський союз міст.
Швабський союз міст.

Тести

- 1152–1190 роки — це роки:
  - правління Фрідріха I Барбаросси;
  - селянської війни в Німеччині;
  - війни Німеччини з Польщею;
  - Лівонської війни.
- За Констанцькою угодою 1153 р. Німеччина зобов'язувалась:
  - виплачувати щорічні репарації на користь Польщі;
  - виплачувати щорічні репарації на користь Київської Русі;
  - надати допомогу Євгену III проти римлян і норманів;
  - підтримати економічну морську блокаду Англії.
- В 1166–68 роках 4-й італійський похід мав такі наслідки:
  - військо повстало і приєдналось до італійців;
  - війська відступили через спалах епідемії;
  - війська саморозпустилися після смерті Фрідріха I Барбаросси;
  - війська загинули під час переправи морем.
- За Констанським миром 1183 р. Німеччина:
  - виплачувала щорічні репарації Італії;
  - визнавала ломбардський союз;
  - зобов'язувалась зменшити свої війська вдвічі;
  - отримувала спеціальні привілеї для німецьких купців.
- У 1178–1180 роках мала місце така подія:
  - Лівонська війна;
  - процес Генріха Лева;
  - війни Німеччини з Польщею;
  - громадянська війна в Німеччині.
- Східна колонізація призвела до онімечування:
  - Прибалтики;
  - Угорщини;
  - Придністров'я;
  - земель між Ельбою, Заале і Одером.
- Наслідком італійського походу Генріха VI в 1194–1195 роках була:
  - особиста унія між Сицилією і Німецькою імперією;
  - Кревська унія;

- в) зруйнування Риму;
  - г) утворення Угорсько-польсько-італійського союзу.
8. Шляхом надання привілеїв і регалій Фрідріх II привернув на свій бік:
    - а) духовних князів;
    - б) міщан;
    - в) рицарів тевтонського ордену;
    - г) рицарів ордену розенкрейцерів.
  9. Згідно з Золотою буллою Рюміні:
    - а) Богемія отримувала право на заснування університету;
    - б) Богемія отримувала право на заснування трьох університетів;
    - в) Німецькому ордену доручалося підкорення язичницької Пруссії;
    - г) папа Григорій IX визнавав Фрідріха II своїм намісником у Німеччині.
  10. 1348 р. мала місце така подія:
    - а) заснування першої німецької колонії у Тихому океані;
    - б) заснування першого німецького університету;
    - в) заснування першої німецької колонії в Африці;
    - г) скасування Магдебурзького права.

Завдання для самоперевірки

1. Охарактеризуйте економічний і політичний розвиток Німеччини і його особливості у XI – XV ст.
2. Розкрийте суть і наслідки італійської політики Фрідріха I Барбаросси.
3. Розкрийте хід і наслідки процесу Генріха Лева.
4. Розкрийте хід і наслідки східної колонізації.
5. Розкрийте суть і наслідки північної та східної політики.
6. Розкрийте процес формування і роль німецьких союзів міст.
7. Розкрийте процес занепаду Німецької імперії.

Література [14; 22; 31; 48; 55; 90; 100]

Тема 29. Візантія і Латинська імперія

Виникнення Середньовізантійської імперії. Іраклій. Фемний устрій. Сирійська (Ісаврійська) династія. Іконоборство. Арморійська (фригійська) династія. Михайло III. Процес феодалізації.

Зростання могутності Середньої Візантійської імперії. Македонська династія. Бюрократизація державного апарату. Напади русів. Никифор Фока. Іоан I Цимісхій. Василій II. Підкорення Болгарії.

Занепад Середньої Візантійської імперії. Процеси феодалізації і підірив фінансової і військової основи імперії. Чиновницька бюрократія. Велика схизма. Династія дуків. Династія Комнінів. Іоанн II. Політика реставрації в Італії. Династія Ангелів. Завоювання Константинополя хрестоносцями.

Латинська імперія. Королівство Фесалоніки. Трапезундська імперія. Деспотія Епір. Нікейська імперія. Битва під Адріаноподем. Михайло VIII Палеолог. Розпад Латинської імперії.

Династія Палеологів. Громадянські війни. Ісихазм. Антиімператор. Наступ османів. Падіння Адріанополя. Флорентійська унія. Руська церква. Падіння Константинополя. Кінець Східної римської імперії.

Теми рефератів

Іконоборництво.
Піднесення Візантійської імперії.
Русько-візантійські відносини.
Підкорення Болгарії Візантією.
Велика схизма.
Політика Візантійської імперії в Італії.
Завоювання Константинополя хрестоносцями.
Ісихазм.

Тести

1. В основу Візантійської імперії покладено:
  - а) ідею великої імперії від Піренеїв до Карпат;
  - б) римське право, грецька культура і християнство;
  - в) православ'я, народність і самодержавство;
  - г) будівництво царства Божого на землі.
2. Розвиток іконоборницького руху пов'язано з:
  - а) діяльністю папи Григорія III;
  - б) впливом іудейських та ісламських сект;
  - в) поширенням ідей гуманізму;
  - г) з вченням Аврелія Августина.
3. Падіння Равени в 751 р. означало:
  - а) встановлення гегемонії Візантії в Західній Європі;

- б) встановлення гегемонії Візантії в Малій Азії;
  - в) зупинення агресії Аварського каганату;
  - г) крах візантійського панування в Італії.
4. 867 р. мала місце така подія:
- а) патріарх Фотій відокремлює православну церкву від Риму;
  - б) православ'я стає державною релігією Візантії;
  - в) греки відлучені від церкви;
  - г) заснування Константинополя.
5. В X ст. у Візантії відбувається:
- а) відокремлення держави від церкви;
  - б) поділ країни на чотири ворогуючі партії;
  - в) повна бюрократизація державного апарату;
  - г) зародження руху старообрядців.
6. Василій II також відомий як:
- а) покровитель науки і мистецтва;
  - б) перший католик на троні Візантії;
  - в) перший мусульманин на троні Візантії;
  - г) винищувач болгар.
7. Процеси феодалізації призвели до:
- а) підриву фіскальної і військової основи імперії;
  - б) перетворення Візантії у Латинську імперію;
  - в) зменшення бюрократичного апарату;
  - г) розвитку міжнародної торгівлі.
8. 1054 р. мала місце така подія:
- а) спустошення русами Константинополя;
  - б) спустошення варягами Константинополя;
  - в) перетворення Візантії у Латинську імперію;
  - г) велика схизма.
9. Мануїл намагався проводити:
- а) політику реставрації в Італії;
  - б) податкову реформу, зокрема податок на повітря;
  - в) пацифікацію болгар;
  - г) промосковську русофільську політику.
10. До релігійних рухів у Візантії в XIV ст. відноситься:
- а) старообрядництво;
  - б) протестантський;
  - в) хліазм;
  - г) ісихазм.

Завдання для самоперевірки

1. Назвіть причини і наслідки іконоборницького руху.
2. Охарактеризуйте період піднесення Візантійської імперії.
3. Охарактеризуйте русько-візантійські відносини.
4. Охарактеризуйте візантійську чиновницьку бюрократію.
5. Розкрийте політику Візантії в Італії.
6. Розкрийте причини занепаду Візантійської імперії.
7. опишіть підкорення Візантії Османською імперією.

Література [5; 16; 28; 51; 53; 73; 84]

Змістовий модуль VI. Європа в період пізнього середньовіччя

Тема 32. Франція у XVI – першій половині XVII ст.

Соціальний і економічний розвиток Франції у XVI–XVII ст.

Криза Французької монархії в середині XVI ст. Генріх II. Катерина Медичі. Гугенотські війни. Вбивство Франсуа Гіза і Людовика Конде. Теорія “виробництва монархів”. Жан Боден і вчення про суверенітет держави. Генріх Наваррський. Варфоломійська ніч. Союз Католицької Ліги з Іспанією. Генріх IV Бурбон. Нантський едикт. Наслідки громадянської війни.

Формування абсолютизму у Франції. Людовик XIII. “Один король, одна віра, один закон”. Жак Боссю і теорія про Божу милість володаря.

Кардинал Ришельє. Боротьба з опозицією вищої аристократії і політичними надзвичайними правами гугенотів. Розбудова постійного війська і королівської адміністрації провінції. Заснування Французької академії. Кардинал Мазаріні.

Людовик XIV. Політика Франції на гегемонію в Європі. Субсидії. Вільгельм III Оранський. Політика воз’єднання. Анексія Страсбурга. Великий альянс.

Теми рефератів

Історичний портрет Катерини Медичі.

Гугенотські війни.

Вчення Жана Бодена про суверенітет держави.

Історичний портрет Людовика XIII.

Історичний портрет кардинала Ришельє.

Абсолютизм у Франції.

Тести

1. Гугеноти — це:
  - а) народність на Півночі Франції;
  - б) народність на Півдні Франції;
  - в) протестанти;
  - г) старовинна династія.
2. В 1562–1598 роках у Франції мала місце така подія:
  - а) гугенотські війни;
  - б) буржуазна революція;
  - в) правління дому Ягеллонів;
  - г) нідерландсько-французька війна.
3. Партію Гізів підтримувала така країна:
  - а) Португалія;
  - б) Іспанія;
  - в) Англія;
  - г) Нідерланди.
4. Гугенотів підтримувала така країна:
  - а) Португалія;
  - б) Іспанія;
  - в) Англія;
  - г) Нідерланди.
5. 572 р. мала місце така подія:
  - а) Нантський едикт;
  - б) початок регентства Катерини Медичі;
  - в) Варфоломійська ніч;
  - г) Нідерланди стають провінцією Франції.
6. Генріх IV Бурбон є автором такої історичної фрази:
  - а) “Свобода! Рівність! Братерство!”
  - б) “Держава — це я!”
  - в) “Хай живе і квітне Франція від Піренеїв до Уралу!”
  - г) “Париж вартий меси!”
7. За правління Людовика XIII у Франції мали місце такі процеси:
  - а) перша буржуазна революція;
  - б) перша соціалістична революція;
  - в) розбудова абсолютистської держави;
  - г) розвиток аболіціонізму.

8. Жак Боссю, речник канцелярії Людовика XIV, сформулював принцип:
  - а) “Один король, одна віра, один закон”;
  - б) “Від кожного — за здібностями, кожному — за потребами”;
  - в) “Хай живе і квітне Франція від Піренеїв до Уралу!”;
  - г) “Свобода! Рівність! Братерство!”.
9. В 1624–1642 роках мала місце така подія:
  - а) регентство Катерини Медичі;
  - б) правління кардинала Ришельє;
  - в) французька буржуазна революція;
  - г) Нідерланди стають провінцією Франції.
10. В 1635 р. мала місце така подія:
  - а) утворення Паризької комуни;
  - б) Варфоломійська ніч;
  - в) початок французько-німецької війни;
  - г) заснування Французької академії.

Завдання для самоперевірки

1. Охарактеризуйте соціальний і економічний розвиток Франції у XVI–XVII ст.
2. Визначте причини Гугенотських війн.
3. Розкрийте політичні і правові погляди Жана Бодена.
4. Як громадянська війна у Франції позначилась на міжнародних відносинах?
5. Розкрийте наслідки громадянської війни у Франції.
6. Дайте визначення абсолютизму.
7. Охарактеризуйте правління кардинала Ришельє.

Література [14; 22; 23; 31; 48; 55; 90]

Тема 33. Тридцятилітня війна

Причини Тридцятилітньої війни. Переростання релігійної війни у європейський конфлікт. Загострення протиріч між католицькими і протестантськими державами, земельними станами і князями, імперськими містами і імператором, Габсбургами і Францією.

Богемсько-пфальцьська війна. Фердинанд II і Фрідріх V Пфальцьський. Білгородська битва. Каральні суди в Богемії. Наростання антинімецьких настроїв. “Оновлений земельний порядок”.

Дансько-нижньосаксонська війна. Альбрехт фон Валленштайн. Любекський мир. Едикт про реституцію. З'їзд курфюрстів у Регенсбурзі.

Шведська війна. Густав II Адольф. Битва на Брайтенфелді. Битва під Лютценом. Битва під Нердлінгеном. Празький мир.

Французько-шведська війна. Військові дії у Саксонії і Богемії. Військові дії у Верхній Німеччині. Вестфальський мир. Релігійні, конституційно-правові і політичні наслідки Вестфальського миру. Суверенітет імперських станів.

Наслідки Тридцятилітньої війни. Зміна політичної карти Європи. Послаблення Німеччини. Посилення Франції і Швеції.

Теми рефератів

Богемсько-пфальцська війна.

Дансько-нижньосаксонська війна.

Шведська війна.

Французько-шведська війна.

Історичний портрет Альбрехта фон Валленштайна.

Історичний портрет Густава II Адольфа.

Тести

1. Тридцятилітня війна тривала в таких роках:
  - а) 1558–1588;
  - б) 1588–1618;
  - в) 1618–1648;
  - г) 1648–1678.
2. Приводом до Тридцятилітньої війни були:
  - а) страта Марії Стюарт;
  - б) страта Жанни д'Арк;
  - в) габсбурзькі чвари;
  - г) вбивство шведських послів.
3. Перший етап Тридцятилітньої війни також відомий як:
  - а) французько-шведська;
  - б) шведська;
  - в) богемсько-пфальцська;
  - г) дансько-нижнесаксонська.
4. Принцип армії Альбрехта фон Валленштайна був такий:
  - а) "Хижкам мир! Війна палацам!"
  - б) "Грабуй награбоване!"

- в) “Війна живить війну”;
г) “Порядок і Дисципліна”.
5. Другий етап Тридцятилітньої війни також відомий як:
а) французько-шведська;
б) шведська;
в) богемсько-пфальцська;
г) дансько-нижнесаксонська.
6. Третій етап Тридцятилітньої війни також відомий як:
а) французько-шведська;
б) шведська;
в) богемсько-пфальцська;
г) дансько-нижнесаксонська.
7. Четвертий етап Тридцятилітньої війни також відомий як:
а) французько-шведська;
б) шведська;
в) богемсько-пфальцська;
г) дансько-нижнесаксонська.
8. Під час першого періоду війни до Богемії було застосовано такі заходи:
а) жорстка економічна блокада;
б) каральні акції;
в) захоплення богемських колоній в Африці;
г) захоплення богемських колоній у Тихому океані.
9. Наслідком битви під Нердлінгеном стала:
а) Швеція втрачає Південну Німеччину;
б) Швеція анексує Південну Німеччину;
в) втрата Швецією колоній у Тихому океані;
г) втрата Швецією колоній у Африці.
10. За Вестфальським миром:
а) проголошувалась релігійна толерантність;
б) визнавалась незалежність Швейцарії;
в) визнавалась незалежність Чехії і Богемії;
г) створювалась Рейнська демілітаризована зона.

Завдання для самоперевірки

1. Визначте причини Тридцятилітньої війни?
2. Назвіть основні битви Тридцятилітньої війни.
3. Охарактеризуйте Альбрехта фон Валленштайна як військового і політичного діяча.

4. Розкрийте наслідки Тридцятилітньої війни.
5. Охарактеризуйте становище Швеції після закінчення Тридцятилітньої війни.
6. Охарактеризуйте становище Німеччини після закінчення Тридцятилітньої війни.
7. Охарактеризуйте становище Франції після закінчення Тридцятилітньої війни.

Література [14; 22; 23; 31; 48; 55; 90]

Тема 34. Реформація в Німеччині. Селянська війна

Соціальний і економічний розвиток Німеччини. Церква і держава в Німеччині. “Скарга німецької нації”. Німецька народна набожність. Вплив книгодрукування. Народні проповідники. Братства. Дотації і вотивні дари. Культ реліквій. Вшановування святих. Полювання на відьом.

Мартін Лютер. 95 тез. Політична, догматична і етична програми Реформації. “Вереснева Біблія”. Університети – центри Реформації. Наслідки Реформації.

Повстання імперських рицарів. Ульріх фон Гуттен. “Попівська війна”. Велика Селянська війна. Флоріан Гайєр. Венделін Хішплер. Наслідки Селянської війни.

Протестантський рух в Європі. Цвінгліанство. Кальвінізм. Шмалькальденський союз) “Німецька меса”. Аугсбурзький релігійний мир.

Теми рефератів

Історичний портрет Мартіна Лютера.

Німецька церква напередодні Реформації.

Полювання на відьом.

Університети – центри реформації в Німеччині.

Велика Селянська війна.

Цвінгліанство.

Кальвінізм.

Тести

1. Передумовою створення Габсбурзької світової держави була:
  - а) доктрина “надлюдей” і “недолюдей”;
  - б) шлюбні і спадкоємні угоди з Богемією і Угорщиною;
  - в) реформаційний рух;
  - г) діяльність Миколи Кузанського.
2. Імперська судова палата займалась розглядом:

- а) революційних заколотів;
  - б) міжусобиць;
  - в) претензій на наслідування імператорської влади;
  - г) амністій та касацій.
3. В наслідок Швабської війни 1499 р. на політичній мапі Європи з'явилась така країна:
- а) Пруссія;
  - б) Баварія;
  - в) Чехія;
  - г) Швейцарія.
4. В 1494 р. мала місце така подія:
- а) завоювання Неаполя;
  - б) вихід “Маніфесту комуністичної партії Німеччини” (автор Карл Маркс);
  - в) анексія Францією Ельзасу і Лотарингії;
  - г) страта повстанцями імператора Карла.
5. До наслідків битви під Маріньяно можна віднести:
- а) імператор Франції став “жандармом Європи”;
  - б) Швейцарія переходить до політики нейтралітету;
  - в) Німеччина і Росія поділили сфери впливу в Європі;
  - г) розв'язання Першої світової війни.
6. Поширенню Реформації в Європі сприяло:
- а) винайдення книгодрукування;
  - б) булла Інокентія VIII;
  - в) діяльність пророка Ієремії;
  - г) діяльність ордену єзуїтів.
7. Початок полювання на відьом пов'язаний з:
- а) винайденням книгодрукування;
  - б) буллою Інокентія VIII;
  - в) діяльністю пророка Ієремії;
  - г) невдалими хрестовими походами проти мусульман.
8. Батьком Реформації в Німеччині був:
- а) Саванарола;
  - б) Альбрехт Дюрер;
  - в) папа римський Лев X;
  - г) Мартін Лютер.
9. Реформацію в Німеччині підтримав:
- а) Йоганн Гутенберг;
  - б) Фрідріх Мудрий;

- в) Отто фон Бісмарк;
  - г) Ріхард Вагнер.
10. Автор звернення “Проти селянських зграй вбивць і грабіжників”, написаного у травні 1525, був:
- а) Мартін Лютер;
  - б) Венделін Хіпплер;
  - в) Ріхард Вагнер;
  - г) Йоганн Гутенберг.

Завдання для самоперевірки

1. Охарактеризуйте соціальний і економічний розвиток Німеччини у XVI–XVII ст.
2. Розкрийте процес і значення поширення книгодрукування в Німеччині.
3. Охарактеризуйте політичну програму Мартіна Лютера.
4. Охарактеризуйте догматичну програму Мартіна Лютера.
5. Охарактеризуйте етичну програму Мартіна Лютера.
6. Розкрийте причини, хід і наслідки Селянської війни в Німеччині.
7. Охарактеризуйте один із напрямів протестантизму.

Література [14; 22; 23; 31; 48; 55; 90]

Тема 35. Англія в XVI – першій половині XVII ст.

Соціальний і економічний розвиток Англії.

Правління Тюдорів. Генріх VII. Зоряна палата. Марія Католичка. Єлизавета I і лорд Берглі. Каперські війни: Джон Хоукінс і Френсіс Дрейк. Знищення іспанської Армади. Заснування Ост-Індської, Московської і Левантійської компаній. Заснування першої англійської колонії Віргінія.

Правління Стюартів. Петиція прав. Переслідування пуритан. Ін-депенденти. Скликання “Короткого” і “Довгого” парламентів. Громадянська війна. Олівер Кромвель. Страта Карла I.

Республіка в Англії. Кромвель — лорд-протектор. Навігаційні акти. Джон Мільтон. Генерал Монк.

Реставрація Стюартів. Наслідування французького абсолютизму. Переслідування пуритан, реставрація англіканської церкви. 1666 р. — пошесть і пожежа у Лондоні. Акти “Хабіас Корпус”. Перші партії: віги і торі. “Славна революція”. “Декларація прав”.

Теми рефератів

Каперські війни.
Ост-Індська торговельна компанія.
Московська торгівельна компанія.
Левантійська торгівельна компанія.
Колонізація Америки.
Історичний портрет Олівера Кромвелля.
Історичний портрет генерала Монка.

Тести

1. За правління Генріха VII розвиток права відбувався завдяки роботі:
  - а) Парламенту;
  - б) Зоряної палати;
  - в) Сенату;
  - г) церковних синодів.
2. Утвердження Єлизавети I на престолі відбулось за допомогою:
  - а) герцога Альби;
  - б) герцога Мальборо;
  - в) лорда Берглі;
  - г) лорда Бескервіля.
3. 1587 р. мала місце така подія:
  - а) страта Єлизавети I;
  - б) страта Марії Стюарт;
  - в) каперські напади Френсіса Дрейка;
  - г) каперські напади Джона Хоукінса.
4. До відкритого конфлікту Англії і Іспанії призвела така подія:
  - а) страта Єлизавети I;
  - б) страта Марії Стюарт;
  - в) каперські напади Френсіса Дрейка;
  - г) каперські напади Джона Хоукінса.
5. У боротьбі з Англією Іспанія вдавалась до:
  - а) оголошення нового хрестового походу;
  - б) блокування економічних гаваней;
  - в) захоплення англійських колоній в Австралії;
  - г) захоплення англійських колоній в Америці.
6. Джентрі – це:
  - а) велика буржуазія;
  - б) люмпен-пролетарі;

- в) театральна труппа В. Шекспіра;
  - г) земельна знать.
7. Пуритани – це:
- а) театральна труппа В. Шекспіра;
  - б) елітна гвардія короля;
  - в) елітна гвардія парламенту;
  - г) релігійний рух.
8. В 1624–1648 роках мала місце така подія:
- а) повстання в англійських колоніях (американська Віргінія);
  - б) громадянська війна;
  - в) повстання в канадських колоніях (Канада);
  - г) опіумні війни в Китаї.
9. В 1649 р. був страчений:
- а) Олівер Кромвель;
  - б) Джон Мільтон;
  - в) Карл I;
  - г) генерал Монк.
10. Реставратором монархії в Англії став:
- а) Олівер Кромвель;
  - б) Джон Мільтон;
  - в) Карл I;
  - г) генерал Монк.

Завдання для самоперевірки

1. Охарактеризуйте соціальний і економічний розвиток Англії у XVI–XVII ст.
2. Розкрийте роль Зоряної палати у розвитку права в Англії.
3. Опишіть каперські війни.
4. Розкрийте причини, розвиток і значення англійських торговельних відносин.
5. Розкрийте сутність пуританства.
6. Охарактеризуйте військову і політичну діяльність Олівера Кромвеля.
7. Порівняйте правовий і політичний устрій республіки в Англії і гетьманської України.

Література [4; 11; 14; 22; 31; 48; 55; 90]

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. *Белявский В. А.* Вавилон легендарный и Вавилон исторический. — М., 1971.
2. *Бойс М.* Зороастрийцы. Верования и обычаи. — СПб., 1994.
3. *Боннар А. М.* Греческая цивилизация: В 3 т. — М., 1992.
4. *Бродель Ф.* Материальная цивилизация, экономика и капитализм: XV–XVIII вв.: В 3 т. — М., 1986–1992.
5. *Васильев А. А.* История Византийской империи: В 2 т. — СПб., 1998.
6. *Взаимодействие* кочевых культур и древних цивилизаций. — Алма-Ата, 1989.
7. *Виттер Р. Ю.* Рим и раннее христианство. — М., 1954.
8. *Виттер Р. Ю.* Лекции по истории Греции. Очерки истории Римской империи: В 2 т. — Ростов н/Д, 1995.
9. *Возникновение* и развитие земледелия. — М., 1967.
10. *Гайденко В. П., Смирнов Г. А.* Западноевропейская наука в средние века. — М., 1989.
11. *Галушко К. Ю.* Британія у стародавню та середньовічну добу. — К., 2007.
12. *Гиббон Э.* Закат и падение Римской империи: В 7 т. — М., 1997.
13. *Головащенко С.* Історія християнства. — К., 2001.
14. *Грановский Т. Н.* Лекции по истории средневековья. — М., 1987.
15. *Гуляев В. И.* Древнейшие цивилизации Мезоамерики. — М., 1972.
16. *Дашков С. Б.* Императоры Византии. — М., 1996.
17. *Дворник Ф.* Слов'яни в європейській історії та цивілізації. — К., 2000.
18. *Дорошенко Е. А.* Зороастрийцы в Иране. — М., 1982.
19. *Древние цивилизации.* — М., 1989.
20. *Древний Восток* и античный мир. — М., 1972.
21. *Дройзен И.* История эллинизма: В 3 т. — Ростов н/Д, 1995.
22. *Дюби Ж.* Европа в средние века. — Смоленск, 1994.
23. *Дюби Ж.* История Франции. Средние века. — М., 2000.
24. *Дюрант В.* История цивилизаций. Цезарь и Христос. — М., 1996.
25. *Дюрант В.* История цивилизации. Жизнь Греции. — М., 1997.
26. *Жак К.* Египет великих фараонов. История и легенды. — М., 1992.
27. *Индейцы Америки* // Труды Института этнографии АН СССР. — Т. 25. — М., 1955.
28. *История Византии:* В 3 т. — М., 1967.

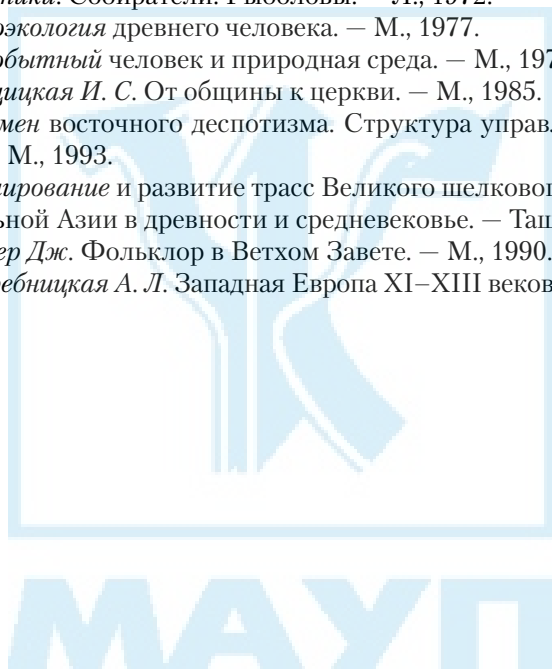
29. *История Востока: В 6 т. — Т. 1–2. — М., 1995–1997.*
30. *История Древнего Востока. — Т 1. — М., 1983.*
31. *История Европы: В 8 т. — Т. 1–4. — М., 1988–1994.*
32. *История Ирана. — М., 1977.*
33. *История Латинской Америки. Доколумбова эпоха — 70-е годы XIX века. — М., 1991.*
34. *Карташев А. П. Вселенские соборы. — М., 1994.*
35. *Кинк Х. А. Как строились египетские пирамиды. — М., 1967.*
36. *Кленгель-Брандт Э. Вавилонская башня: легенды и история. — М., 1979.*
37. *Кленгель-Брандт Э. Путешествие в древний Вавилон. — М., 1979.*
38. *Клима Й. Общество и культура древнего Двуречья. — Прага, 1967.*
39. *Ключков И. С. Духовная культура Вавилонии. Человек, судьба, время. — М., 1983.*
40. *Кнабе Г. С. Древний Рим — история и повседневность. — М., 1986.*
41. *Ковалев С. И. История Рима. — Л., 1986.*
42. *Кондратов А. М. Загадки сфинкса (150 лет египтологии). — М., 1972.*
43. *Кортелл Л. Во время фараонов. — М., 1982.*
44. *Косидовский З. Библейские сказания. — М., 1966.*
45. *Косидовский З. Сказания евангелистов. — М., 1990.*
46. *Крист К. История времен римских императоров: В 2 т. — Ростов н/Д, 1977.*
47. *Крижановский О. П. История Стародавнього Сходу. — К., 1996.*
48. *Крижанівська О. Історія Середніх віків. — К., 2000.*
49. *Кубланов М. М. Новый завет. Поиски и находки. — М., 1968.*
50. *Кубланов М. М. Возникновение христианства. Эпоха. Идея. Искания. — М., 1974.*
51. *Кулаковский Ю. А. История Византии: В 3 т. — СПб., 1996.*
52. *Лауэр Ж. Ф. Загадки египетских пирамид. — М., 1966.*
53. *Лебедев Г. С. Эпоха викингов в Северной Европе. — Л., 1985.*
54. *Левченко М. В. Очерки по истории русско-византийских отношений. — М., 1956.*
55. *Ле Гофф Ж. Цивилизации средневекового Запада. — М., 1992.*
56. *Линч Дж. Середньовічна церква. Коротка історія. — К., 1995.*
57. *Лозинский С. Г. История папства. — М., 1986.*
58. *Луконин В. Г. Древний и средневековый Иран. — М., 1987.*

59. *Марков Г. Е.* Кочевники Азии. Структура хозяйства и общественной организации. — М., 1976.
60. *Машкин Н. А.* История древнего Рима. — М., 1948.
61. *Маяк И. Л.* Рим первых царей (Генезис римского полиса). — М., 1983.
62. *Моммзен Т.* История Рима. — СПб., 1994–1995.
63. *Морган Л. Г.* Древнее общество. — Л., 1934.
64. *Неронова В. Д.* Введение в историю древнего мира. — Пермь, 1973.
65. *Неструх М. Ф.* Происхождение человека. — М., 1970.
66. *Оппенгейм А. Л.* Древняя Месопотамия. — М., 1963.
67. *Плетнева С. А.* Кочевники средневековья. — М., 1982.
68. Происхождение человека и древнее расселение человечества. — М., 1951.
69. *Ранние земледельцы.* — Л., 1980.
70. *Рубинштейн Р.* Загадки пирамид. — М., 1966.
71. *Семенов С. А.* Происхождение земледелия. — Л., 1976.
72. *Тарн В.* Эллинистическая цивилизация. — М., 1949.
73. *Успенский Ф. И.* История Византийской империи: В 3 т. — М., 1996–1998.
74. *Циркин Ю. Б.* Карфаген и его культура. — М., 1987.
75. *Шифман И. Ш.* Возникновение Карфагенской державы. — М. — Л., 1963.
76. *Шифман И. Ш.* Финикийские мореходы. — М., 1965.
77. *Штаерман Е. М.* Древний Рим. Проблемы экономического развития. — М., 1978.
78. *Щёкин Г. В.* Диалог цивилизаций: новые перспективы организации мира. — К., 2002.

Додаткова

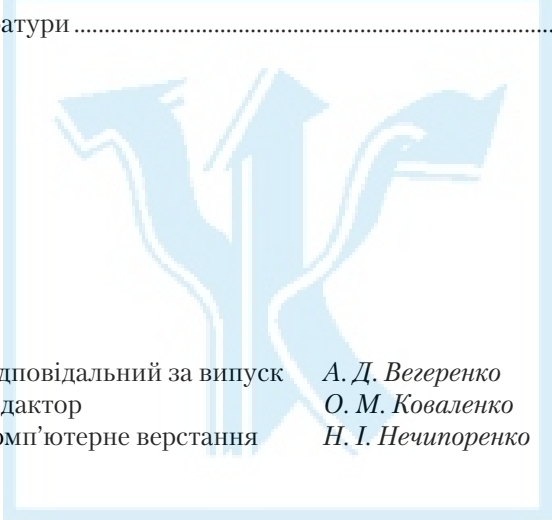
79. *Березкин Ю. Е.* Инки. Исторический опыт империи. — Л., 1991.
80. *Бикирман Э.* Хронология древнего мира. — М., 1975.
81. *Васильев Л. С.* История Востока: В 2 т. — М., 1993.
82. *Гронебаум Г. Э.* Классический ислам. 600 — 1258. — М., 1988.
83. *Исторические судьбы американских индейцев.* — М., 1985.
84. *Литаврин Г. Г.* Как жили византийцы. — СПб., 1997.
85. *Лукас А.* Материалы и ремесленные производства Древнего Египта. — М., 1958.
86. *Марков Г. Е.* История хозяйства и материальной культуры (в первобытном и раннеклассовом обществе). — М., 1979.

87. *Масон В. М.* Первые цивилизации. — Л., 1989.
88. *Мелларт Дж.* Древнейшие цивилизации Ближнего Востока. — М., 1982.
89. *Можейко И. В.* 7 из 37 чудес света. — М.: Вече, 2004.
90. *Монархи* Европы. Судьбы династий. — М., 1997.
91. *Общее и особенное* в историческом развитии стран Востока. — М., 1966.
92. *Одинаев Я.* Коран: философское, этическое, эстетическое учение. — Душанбе, 1991.
93. *Охотники.* Собиратели. Рыболовы. — Л., 1972.
94. *Палеоэкология* древнего человека. — М., 1977.
95. *Первобытный* человек и природная среда. — М., 1974.
96. *Свенцицкая И. С.* От общины к церкви. — М., 1985.
97. *Феномен* восточного деспотизма. Структура управления и власти. — М., 1993.
98. *Формирование* и развитие трасс Великого шелкового пути в Центральной Азии в древности и средневековье. — Ташкент, 1990.
99. *Фрэзер Дж.* Фольклор в Ветхом Завете. — М., 1990.
100. *Ястребницкая А. Л.* Западная Европа XI–XIII веков. — М., 1957.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	3
Зміст дисципліни “Всесвітня історія”.	
Частина перша – “Історія стародавнього світу”	
Частина друга” – “Історія середніх віків”	4
Зміст самостійної роботи	
з дисципліни “Всесвітня історія”	
Частина перша – “Історія стародавнього світу”	
Частина друга” – “Історія середніх віків”	6
Список літератури	52

Відповідальний за випуск	<i>А. Д. Вегеренко</i>
Редактор	<i>О. М. Коваленко</i>
Комп'ютерне верстання	<i>Н. І. Нечипоренко</i>

МАУП

Зам. № ВКЦ-3469

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)

03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП